

SEIERSPILLET BLIR KALT TAROKK

Av Franco Pratesi

1. OPPRINNELSES PROBLEMET.

Opprinnelsesspørsmålet til de 22 ekstrakort til den vanlige kortstokk (som kommer opp til 41 kort i den florentinske tarokk samt et billedkort på hver av de fire farger), vet man lite om den dag idag, til tross for at ikonografien så avgjort tilhører vår middelalders kulturmønstre.

En har også erfart usikkerhet når det gjelder de begrepene som ble brukt de første tider for å referere seg til tilleggs-kortene, hele kortstokken, samt de spill den ble brukt til. I nesten ett århundre var det vanligste begrep seiersspillet (trionfi). Etter de indisier man har oppsporet hittil, dukker begrepet tarokk (tarocco, flertall tarocchi- taràkki-) opp og blir brukt samtidig som seier (trionfo) kun i begynnelsen av 1500-årene, inntil det siste navn erstattes av det første. Hittil har vi funnet ordet tarocco i en trykket tekst av 1521, og de første håndskrevne notater vi kjenner til er fra 1516 og 1517. Tarocco oppstår uten tilsynelatende spor av sin opprinnelse. Dersom vi kunne finne når og hvor dette ord oppstod, ville dette forbedre vår kunnskap både om spillets art, og dets utvikling.

2. FORTOLKNINGEN AV ORDET I 1500- ÅRENE.

Grunnen til at vi ikke kjenner til ordets opprinnelse kan antas å være den lange tid som er gått siden ordet ble tatt i bruk, men meningen var klar i sin betydning fra begynnelsen av.

I 1526 forbinder leksikografen Berni tarocco med sciocco (sjåkkå: dumrian, fjols). Ca. midt av 1500- årene påstår forfatteren Lollo (lalli) bestemt at begrepet ikke har noen etymologi. Men her svarer Vincenzo Imperiali at teroco skal bety "trippel spill" idet man hadde to innsatser før den tredje og

endelige. fra denne tidsepoke har vi atter en rekonstruksjon - fremmet av Alciato - som foreslår opprinnelse fra gresk: "etarohoi", venner som spiller i gjestebud. Kort etter har vi en "Discorso di Anonimo" (Tale av en Ukjent Person), håndskrevet, hvor det vises til en ikke nærmere klarlagt gresk begrep, med mening av "pikant og smakfullt".

Dessverre er mesteparten av de nevnte tolkninger glemt gjennom århundredene, og kan dermed ikke videre bidra til denne diskusjon over betydningen og opprinnelsen av tarocco.

3. BETYDNINGER OG ETYMOLOGI FREMMET AV TAROKK-HISTORIKERE

I de forskjellige historier om tarokkortene er det mange "forklaringer" som gjentas om og om igjen. Som oftest ordets opprinnelse forankrer seg til det franske tarot som, tatt over i det engelske språk er det begrepet som mest har spredt seg internasjonalt. Et mulig spansk opprinnelse av ordet skal av noen være fremmet, idet man mente å gjenkjenne i det kastiljanske tarota betydningen som tryllekunstner eller gjøgler. Men den virkelige oppblomstringen av spekulasjoner omkrings "tarots" begynte i Frankrike i slutten av 1700-årene med den hemmelige eller esoteriske "tradisjon": Court de Gebelin forbandt kortstokken med boken om Toth, eller Boken med de Gyldne Sider hvor den egyptiske guddom av visdom og kunnskap skulle ha forenet og sammenfattet all menneskelig kunnskap. Samtidig ble det foreslått at navnet skulle stå i forbindelse med gammelt egyptisk begrep ta-rosh, "den virkelige vei". Deretter gikk man over til å undersøke mulige forbindelser med den jødiske filosofiske tradisjon ved å foreslå en sannsynlig forbindelse mellom tarot og torah - atter en gammel syntese om menneskets kunnskap - inntil man endelig kom til å forbinde trumfkortene til de 22 strekninger som leder de 10 sephiroth i Livets Tre.

Ved siden av egyptiske og hebraiske muligheter tok man også i betraktning en arabisk opprinnelse av tarokkortene. Etter at det ble kommentert som lite sannsynlig en forbindelse med den greske etairoi, nevnte en ukjent kommentator: "...på arabisk ordeñ tar betyr 'tilbakevinning' og viser en logisk sammenheng med ideen om spillet".

Enkelte tilhengere av en fjern-østlig opprinnelse av spillet har foreslått forbindelser med en landsby i Burma (Taro), eller en innsjø i Tibet (Tarok-Tso). Sylvia Mann har nylig foreslått en nærmere geografisk beliggenhet ved å minne om at det i byer i nærheten av elven Taro er dokumentert funn av de første tarokk-kortstokker.

Vi har dermed hatt et kort overblikk over forslag om betydningen av begrepet tarot. Likevel: i og med at opprinnelsen av seierspillet er udiskutabelt italiensk, er det naturlig at før man studerer ordet tarot, skal man forske det italienske tarocco.

4. BETYDNING AV BEGREPET TAROCCO PÅ ITALIENSK:

Vedrørende opprinnelse av ordet som er foreslått av språkforskere finner man liten oppmuntring i de mango ordbøker og etymologiske verk. I mange steder er ordet ikke nevnt i det hele tatt, og i enkelte verk får vi beskjed enten om "ukjent etymologi" eller om "usikker opprinnelse". Et enkelt forslag forankrer tarocco til tara: trykksak eller kunsttrykk laget med liten tegnsetting eller prikking tett sammensatt i rad og rekker.

I ordboken av Migliorini-Duro antar man, etter at man har fremmet tvil om ordets opprinnelse, en forbindelse mellom verbet taroccare (å spille med tarokk) og altercare (å bestride) forstått som at man under spillet svarer ved å legge frem et trumfkort eller tarocco. Devoto utdyper denne forbindelse ved å henvise til det latinske ord altercari, som er en juridisk glose som refererer seg til skifte av intervensjon mellom anklage og forsvar under en prosess. Altså: taroccare som verb er oppstått fra altercari i den betydning av å "bestride" (med et verdifull kort).

En forskjell i tolkning som virker nokså likt i betydningen finner vi i den gamle Tommaseo-Bellini leksikon, som henviser til det greske ord tarachos: opprør. De to siste tolkninger, under ett, er tatt med også for tarot også i ordbok av gamillscheg som henviser til tarache, Verwirrung.

I disse siste tilfeller gjelder det ikke isolerte forslag om betydningen, men til et nokså konsekvent system av henvisninger som (til tross for at den er vanligvis oversett av historikere om tarokk) fortjener oppmerksomhet, ikke minst angående den fordel den fremmer ved å forbinde tarocco-spillet til tarocco-forbannelse.

I tillegg til lignende henvisninger til systemer, finnes det atter en betydning som må nevnes separat, hvor man har en arabisk opprinnelse av begrepet.

5. FORBINDELSER MED DET ARABISKE SRPÅK ?

Det er blitt nevnt referanser til en mulig arabisk opprinnelse av tarokk, og de vanlige undersøkelser er rettet mot tarokk-spillet og ikke tarokk-banneord. Den antatte forbindelse av tarokk-spillet med den arabiske verden kan virke forbausende. Av østlig opprinnelse er ordene naibi, neibbe, naibis o.l. (kortspilletts opprinnelige navn), men det er lite sannsynlig at det samme også gjelder for de ekstra kort som er tillagt kortstokken. Hvis begrepet tarocco virkelig skulle være av arabisk opprinnelse, må hele saken nødvendigvis oppfattes i overført betydning. Man ville ha overført et system av spill, spådom eller opplæring, med det påfølgende tillegg av bilder tilhørende den lokale kulturarv (stedlig ikonografi). I dette siste tilfellet syntes det logisk å anta at de første naibi skulle innebære en antydning om det som skulle ha vært den senere utvikling.

Det finnes en del tolkninger som henleder oppmerksomheten i retning av en arabisk etymologi. Vi har nevnt forslag om opprinnelse fra tar for "gjenvinning, revansje". Andre forslag er blitt fremmet på grunnlag av andre betydninger. Som begynnelsesmoment ble det nevnt taraha, å kaste, deretter fra andre forskere har vi en taraha i forbindelse med betydning av "å fremme en sjakkbrikke", "gi motstanderen en fordel".

Men mer enn noe annet ser forslaget ut til å være vel mottatt, der det står i forbindelse med det italienske ord tara. Den arabiske "tara" ser ut til å være godtatt, selv om det finnes enkelte meningsforskjeller vedrørende den eksakte etymologi. Det gjelder altså en overveielse - allerede fremmet av Pasqualino i slutten av 1700-årene - om følgende: På samme måte som tara fremviser

differanse mellom brutto- og nettovekt, så skulle tarokk-kortene være den tilførte delen til den opprinnelige kortstokken, senere kalt tarocco, eller tarocchi, i flertall.

6. KONKLUSJON.

På italiensk er begrepet tarocco ikke bare brukt for den spesielle kortstokk opprinnelig kalt Gioco dei Trionfi (Seiersspillet). Tarocco som substantiv brukes også til å nevne et bestemt type appelsiner og, som verb, for å betegne brumming eller banning.

Ordets opprinnelse var ikke kjent ved året 1500, og forblir ukjent i skrivende stund. Det er realistisk å anta at det ikke eksisterer en sannsynlig, rimelig forklaring av begrepet, hverken på en eller alle dets betydninger. Det er heller ikke mangel på forslag om etymologier, og mange tolkninger er blitt fremmet, spesielt fra tarokkekspertene. To forslag fremmet av språkforskere virker systematiske og slik mer verdt oppmerksomheten.

Den første forbinder betydningen til den latinske altercari. Verbet taroccare skal ha gått over fra det å bety "slå, argumentere tilbake" til å mene bestemt det "å svare under spillet med et kort av høy verdi". På denne måten oppnår man en direkte forbindelse med to av de tre italienske betydninger av begrepet.

Det andre forslaget, som stammer fra et siciliansk opphavsmann fra 1700-årene, viser til en arabisk opprinnelse særlig i forbindelse med det italienske tara: Tarokk-kortene (tarocchi) står i forhold til den vanlige kortstokk som tara i forhold til bruttovekt.

Det gjenstående forslag bare er avgjørende for oppmerksomhet omkring tarokkens forskningsinteresse: en mulig forbindelse med den arabiske kultur vil - hvis den kunne bekreftes - representere en fordelaktig henvisning til tarokkortstokkens historie.